

Επιπτώσεις 4^{ης} Σταυροφορίας και Λατινοκρατία

Το παρακάτω κείμενο προέρχεται από το χρονικό που έγραψε ένας από τους αρχηγούς της Δ' Σταυροφορίας, ο Γοδεφρείδος Βιλαρδουίνος. Περιγράφει τι ένιωσαν οι σταυροφόροι όταν είδαν για πρώτη φορά την Κωνσταντινούπολη.

Τώρα μπορείτε να μάθετε πώς κοίταζαν επίμονα την Κωνσταντινούπολη εκείνοι που δεν την είχαν δει ποτέ, γιατί δε μπορούσαν καθόλου να σκεφτούν πώς μπορεί να υπάρχει στον κόσμο όλο μια τόσο πλούσια πόλη, όταν είδαν αυτά τα ψηλά της τείχη και τους πλούσιους πύργους, και αυτά τα πλούσια παλάτια και αυτές τις ψηλές εκκλησίες, που ήταν τόσες πολλές, που κανείς δε θα πίστευε αν δεν το έβλεπε με τα μάτια του, και ακόμη το μήκος και το πλάτος της πόλης που κυβερνούσε όλες τις υπόλοιπες. Και μάθετε πως δεν υπήρξε άνθρωπος τόσο ασυγκίνητος που να μην ανατριχιάσει· κι αυτό δεν ήταν καθόλου περίεργο, γιατί ποτέ δεν έκαναν άνθρωποι μια τόσο μεγάλη επιχείρηση από τότε που χτίστηκε ο κόσμος.

Γοδεφρείδος Βιλαρδουίνος, Χρονικό, αρχές 13ου αιώνα. Μετάφραση: Κ. Αντύπας

❖ Ποιες ήταν οι εντυπώσεις που προκάλεσε στους σταυροφόρους το επιβλητικό θέαμα της Βασιλεύουσας; Συσχετίστε τις εντυπώσεις αυτές με τη συμπεριφορά που έδειξαν, όταν εισέβαλαν στην Κων/πολη.

ΛΙΓΗ ΑΚΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (3)

Αφήγηση από το βιβλίο της Β' Γυμνασίου: «Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή» των Λ. Τσακτσίρα, Ζ. Ορφανουδάκη, Μ. Θεοχάρη, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1999 (σ.σ. 263 -269) το οποίο αντυκαταστήθηκε από το παρόν εγχειρίδιο.

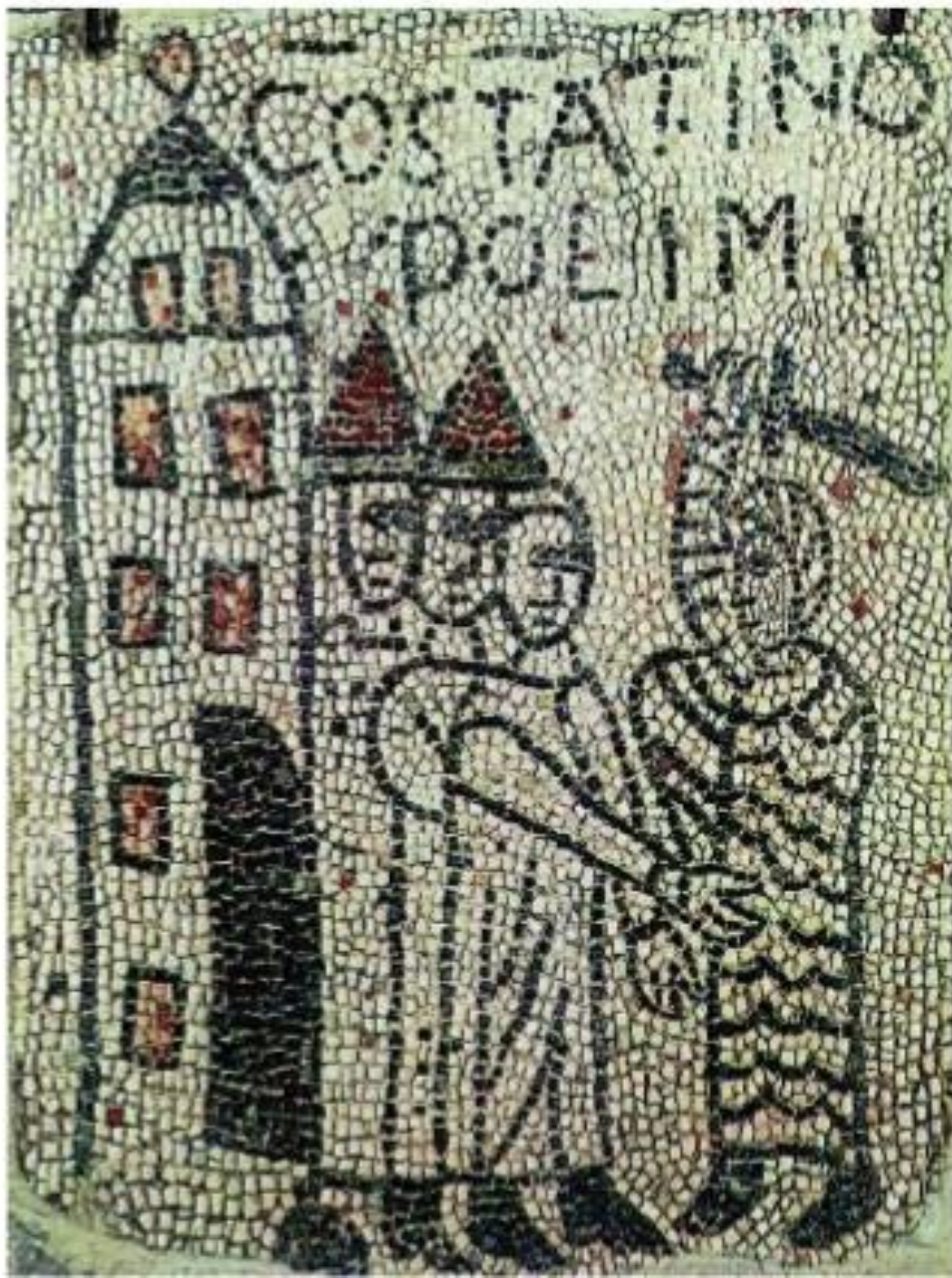
Η παρουσία και μόνο των σταυροφόρων μπροστά στα τείχη της πρωτεύουσας στάθηκε αρκετή για να πετύχει ο πρώτος τους στόχος. Μετά από σύντομη αντίσταση ο σφετεριστής Αλέξιος Γ' δραπέτευσε στη Θράκη και ανέβηκαν στο θρόνο οι λατινόφιλοι. Ο Ισαάκιος και ο γιος του Αλέξιος ως Αλέξιος Δ'.

Ο Αλέξιος Δ' δεν είχε τίποτε καλύτερο από τους άλλους της δυναστείας. Η επιπολαιότητά του και η απρονοησία του είχαν φέρει τους άπληστους σταυροφόρους στην πρωτεύουσα και όπως ήταν φυσικό αυτοί απαιτούσαν τώρα την πληρωμή τους. Η εξοντωτική φορολογία δεν απόφερε ούτε τα μισά απ' όσα τους είχε υποσχεθεί και η ένωση της Εκκλησίας (δηλαδή υποταγή της Ανατολικής στην Παπική) είχε ξεσηκώσει τις λαϊκές μάζες, που με επανάσταση εκθρόνισαν τον Αλέξιο Δ'. Αυτοκράτορας έγινε ο Αλέξιος Ε' Δούκας - Μούρτζουφλος. →

ΑΛΩΣΗ

Τον Απρίλιο του 1204 οι σταυροφόροι με επίθεση πήραν την Πόλη. Η λεηλασία και η καταστροφή που ακολούθησε ήταν τρομερή.

◀ Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους (1204). Ψηφιδωτή παράσταση του δαπέδου της εκκλησίας του Αγίου Ιωάννη του Ευαγγελιστή Της Ραβέννας.

Ο πάπας Ιννοκέντιος στηλιτεύει το μένος των Σταυροφόρων

Αυτοί οι πιστοί του Χριστού, που όφειλαν να στραφούν εναντίον των απίστων, κολύμπησαν στο χριστιανικό αίμα. Δεν λογάριασαν, ούτε θρησκεία, ούτε ηλικία, ούτε φύλο. Και δεν τους άρκεσε που πήραν τους θησαυρούς της Αυτοκρατορίας και που ξεπουπούλιασαν τους ιδιώτες, μικρούς και μεγάλους, αλλά θέλησαν να βάλουν χέρι και στα πλούτη των εκκλησιών, από τις ιερές τράπεζες, τους είδαν να παίρνουν εικόνες και σταυρούς και να φεύγουν.

Από το βιβλίο: Β. Κρεμμυδάς - Φ. Πισπιρίγκου, Ο μεσαιωνικός κόσμος, εκδ. Γνώση, Αθήνα 1985, 150.

Ληλάτησαν την Κωνσταντινούπολη

Δύο πηγές, μία λατινική και μία βυζαντινή, περιγράφουν πώς ληλάτησαν την Κωνσταντινούπολη οι σταυροφόροι της Δ΄ Σταυροφορίας.

■ Ο καθένας έβαλε φρουρά από ανθρώπους στο κάστρο που του είχε παραδοθεί, για να φυλάνε το θησαυρό. Και οι υπόλοιποι που είχαν σκορπιστεί στην πόλη πήρανε πολλά λάφυρα. Και [...] κανείς δεν ήξερε να πει πόσα, χρυσάφι και ασήμι και σκεύη και πολύτιμα πετράδια και μετάξια και γούνινα φορέματα από γκρίζο σκίουρο και ερμίνα, και όλα τα ακριβά πράγματα που βρέθηκαν ποτέ στη γη. Και δίνει βέβαιη μαρτυρία ο Γοδεφρείδος [...] [ο συγγραφέας του χρονικού] [...], και έχοντας σωστά τα λογικά του, πως από τότε που χτίστηκε ο κόσμος δεν πάρθηκαν τόσα λάφυρα από μία μόνο πόλη.

Γοδεφρείδος Βιλαρδουίνος, Χρονικό, αρχές 13ου αιώνα

■ Αυτοί άρπαζαν τα πολύτιμα ποτήρια, τα έσπαζαν και έπαιρναν τους πολύτιμους λίθους που υπήρχαν σ' αυτά [...]. Και τις ασέβειες [που έκαναν] στην εκκλησία του Μεγίστου [στην Αγία Σοφία] ούτε που μπορεί να τις ακούσει άνθρωπος. Η Αγία Τράπεζα [...] εξαίσιο έργο και ονομαστό σ' όλους τους λαούς, κόπηκε κομμάτια και τη μοίρασαν οι άρπαγες. Το ίδιο έγινε και με όλο τον πλούτο τον ιερό, τον τόσο πολύ και τόσο όμορφο. Και φρόντισαν να μεταφέρουν σαν εμπορεύματα τα πανάγια σκεύη και έπιπλα, που ήταν φτιαγμένα με εξαιρετική τέχνη και από τα πιο σπάνια υλικά. Και έφεραν μέσα στα πιο άγια μέρη της εκκλησίας μουλάρια και γαϊδούρια με σαμάρια [για να μεταφέρουν] το καθαρό ασήμι που έντυνε το θριγκό [το πάνω μέρος] του Ιερού [...] και τον άμβωνα και τις πύλες, και είχε και πολλά άλλα στολίδια.

Νικήτας Χωνιάτης, Ιστορία, αρχές 13ου αιώνα

«Από τη στιγμή που πάρθηκαν τα τείχη, η σφαγή ήταν φρικτή τόσο που ακόμη και ο Βιλλεαρδουίνος έφριξε. Μόνο όταν έπεσε το σκοτάδι, κουρασμένοι από τις μάχες και το μακελειό, οι κατακτητές έκαναν ανακωχή και αποσύρθηκαν, για να στρατοπεδεύσουν σε μία από τις μεγάλες πλατείες της πόλης. Τη νύχτα, μια ομάδα από σταυροφόρους φοβούμενη αντεπίθεση, έβαλε φωτιά στην περιοχή που βρισκόταν ανάμεσα σε αυτούς και τους Έλληνες... και η πόλη άρχισε να καίγεται. Και καιγόταν όλη τη νύχτα και την επομένη ημέρα, μέχρι το βράδυ. Ήταν η τρίτη πυρκαγιά στην Κωνσταντινούπολη από τότε που ήρθαν οι Σταυροφόροι. Από τις πυρκαγιές κάηκαν περισσότερα σπίτια από όσα υπάρχουν στις τρεις μεγαλύτερες πόλεις του βασιλείου της Γαλλίας. Μετά απ' αυτό οι ελάχιστοι αμυνόμενοι, που δεν είχαν αφήσει τα όπλα τους, έχασαν το κουράγιο τους να συνεχίσουν. Το επόμενο πρωί οι σταυροφόροι δεν βρήκαν καμιά αντίσταση.

Όμως, για τους κατοίκους της Κωνσταντινούπολης η τραγωδία μόλις είχε αρχίσει. Ο στρατός δεν περίμενε έξω από τα τείχη της πλουσιότερης πόλης του κόσμου για το τίποτα. Τώρα που ήταν δική τους και τους επιτράπηκε η παραδοσιακή τριήμερη λεηλασία, έπεσαν πάνω της σαν ακρίδες. Από την εποχή των βαρβαρικών εισβολών, μερικούς αιώνες πριν, είχε να γνωρίσει η Ευρώπη τέτοιο όργιο κτηνωδίας και βανδαλισμού· ποτέ στην ιστορία τόση ομορφιά και τέτοια αριστουργήματα δεν είχαν καταστραφεί χωρίς λόγο και σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα. Αυτοί οι άνθρωποι έφεραν το Σταυρό στους ώμους τους, το Σταυρό στον οποίο είχαν ορκιστεί να περάσουν από χριστιανικά εδάφη χωρίς αιματοχυσία, να πολεμήσουν μόνο εναντίον των ειδωλολατρών και να απέχουν από σαρκικές απολαύσεις, μέχρι να εκπληρώσουν τον ιερό σκοπό τους.

Αυτή υπήρξε η σκοτεινότερη ώρα της Κωνσταντινούπολης, ίσως σκοτεινότερη και από αυτή που ήρθε δυόμισι αιώνες αργότερα, την τελική πτώση στον Οθωμανό σουλτάνο. Όμως δε χάθηκαν όλοι οι θησαυροί. Ενώ οι Φράγκοι και οι Φλαμανδοί είχαν παρασυρθεί σε μια φρενίτιδα ολοκληρωτικής καταστροφής, οι Βενετοί ήταν συγκρατημένοι. Μπορούσαν να εκτιμήσουν την ομορφιά. Βέβαια και αυτοί λαφυραγώγησαν, πλιατσικολόγησαν και λεηλάτησαν, όμως δεν κατέστρεψαν. Αντίθετα, ό,τι μπορούσαν να πάρουν το έστειλαν στη Βενετία, αρχίζοντας από τα τέσσερα μπουύτζινα αγάλματα που κυριαρχούσαν στον Ιππόδρομο από τον καιρό του Κωνσταντίνου και τα οποία, μετά από μια σύντομο περίοδο που έμειναν στο Ναυπηγείο, στέκονται σήμερα πάνω από την κύρια είσοδο της βασιλικής του Αγίου Μάρκου».

Η Έφοδος, η Κατάληψη και η Ληλασία της Πόλης

Η πόλη είχε ήδη καταληφθεί. Οι κάτοικοι είχαν επιτέλους ξυπνήσει από το όνειρο της ασφάλειας στο οποίο τους είχαν ρίξει δεκαεπτά αποτυχημένες απόπειρες κατάληψης της Νέας Ρώμης.

Έχουμε ήδη κάνει νύξη περί του πλούτου της Κωνσταντινούπολης σε ιερά λείψανα. Όπως η πόλη είχε καταστεί η παρακαταθήκη καλλιτεχνικών έργων, έτσι -και για τους ίδιους λόγους- είχε προσελκύσει σχεδόν όλα τα ιερά λείψανα του ανατολικού κόσμου. Υπήρχε ένας πρόσθετος λόγος για τον οποίο τα άγια λείψανα είχαν συρρεύσει στην πρωτεύουσα, σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι τα έργα τέχνης κι αυτός ήταν ότι οι πιστοί χριστιανοί ήθελαν να τα προστατεύσουν από το να πέσουν στα χέρια των άπιστων μουσουλμάνων. Αυτά συνιστούσαν ένα είδος πλούτου που οι Σταυροφόροι μπορούσαν να εκτιμήσουν καλύτερα απ' ό,τι τα αντικείμενα που αποτελούνταν από μάρμαρο ή ορείχαλκο, στα οποία η ιδιοφυΐα του καλλιτέχνη είχε προσδώσει πρόσθετη αξία. Ακόμα και οι πλέον ευσυνείδητοι από τους στρατιώτες, φαίνεται ότι πίστευαν, πως ο καλύτερος τρόπος να αντισταθμίσουν την παραβίαση του όρκου τους, ήταν να κλέψουν ένα ιερό λείψανο και να το δωρίσουν στην εκκλησία της ιδιαίτερης πατρίδας τους.

Edwin Pears

Από το «Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204». Τίτλος του έργου στα αγγλικά, «The fall of Constantinople being the story of the fourth Crusade», μετάφραση από το αγγλικό πρωτότυπο: Ιωσήφ Κασσετιάν - Χριστίνα Κασσετιάν, κεφ. 150 σελ. 354-379, εκδ. Στοχαστής.

http://www.myriobiblos.gr/afieromata/1204/edwin_pears_gr.html

▲ Οι σταυροφόροι εισβάλλουν στην Κωνσταντινούπολη. Ευγένιος Ντελακρουά, 1840.

ΛΙΓΗ ΑΚΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ (4)

Αφήγηση από το βιβλίο της Β' Γυμνασίου: «Ιστορία Ρωμαϊκή και Βυζαντινή» των Λ. Τσακτσίρα, Ζ. Ορφανουδάκη, Μ. Θεοχάρη, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1999 (σ.σ. 263 -269) το οποίο αντικαταστήθηκε από το παρόν εγχειρίδιο.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΠΌ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ

Πρώτη και βαρύτερη συνέπεια ήταν η καταστροφή του βυζαντινού κράτους και του πολιτισμού. Ήταν η πρώτη φορά που η Κωνσταντινούπολη έπεφτε στα χέρια επιδρομέων από τότε που ιδρύθηκε.

Ζημιώθηκε κι ο ευρωπαϊκός πολιτισμός. Η αρπαγή κι η καταστροφή έργων τέχνης και χειρογράφων ήταν ανυπολόγιστη.

Άρχισε στην Ελλάδα η Φραγκοκρατία. Αλλά η φεουδαρχική οργάνωση των λατινικών κρατών δεν είχε στοιχεία της ενότητας και της μονιμότητας. Ήταν ένα συγκρότημα φεουδαρχικών κρατών σαν αποικίες χωρίς μητρόπολη, με καχεκτική οικονομία και πληθυσμιακή ισχνότητα που έδειχναν από την αρχή σημάδια αδυναμίας. Μέσα σ' ένα πολιτισμένο λαό, τον ελληνικό, έβλεπαν πως μειονεκτούν και αισθάνονταν διαρκώς ξένοι και πολιορκημένοι.

Το μόνο θετικό αποτέλεσμα ήταν ότι με το να προκαλέσουν όλοι αυτοί οι τυραννίσκοι την **αντίσταση** των Ελλήνων από την πρώτη ώρα, επιτάχυναν την αφύπνιση της εθνικής συνείδησης των Ελλήνων.

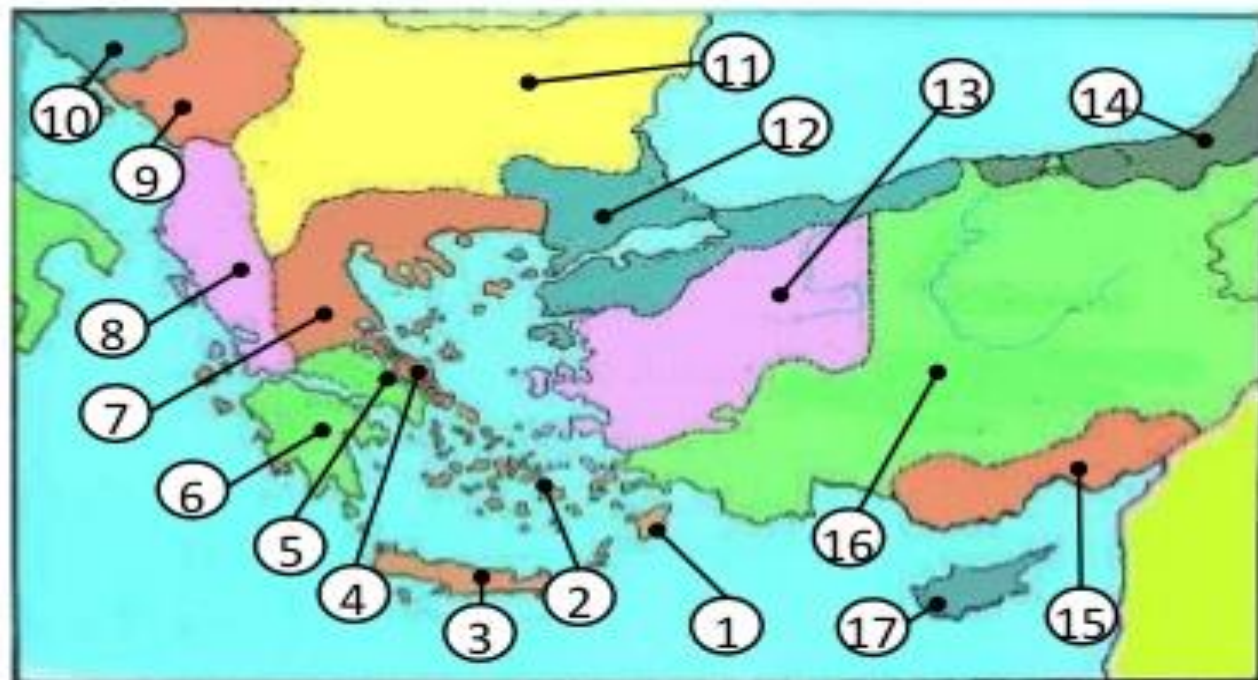
«Η **Βενετία** ήταν αυτή η μοναδική κορυφή από το 1381 ως το 1498, ίσως και πριν από τη νίκη της κατά της Γένοβας (1378-1381), ίσως και για μερικά χρόνια ακόμα μετά την θριαμβευτική επιστροφή του Βάσκο ντε Γκάμα στην Λισσαβόνα (1498).

Αυτός ο θρίαμβος της Βενετίας είναι ένα μεγάλο ιστορικό ζήτημα όπου τα πάντα αναμειγνύονται: οι αρετές ενός εργατικού λαού, η σοφία μιας μυαλωμένης κυβερνήσεως, τα τυχαία της ιστορίας, συν κάποιες αποτρόπαιες ωμότητες. Έτσι η Βενετία μεγάλωσε, γιατί την έτρεφαν οι αγορές, οι περιποιήσεις και οι αδυναμίες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, στην οποία επέβαλε τις υπηρεσίες της. Έφαγε το τεράστιο σπίτι από μέσα, όπως οι τερμίτες καταβροχθίζουν τον ξύλινο σκελετό. Και είναι εκείνη που έστρεψε την Δ' Σταυροφορία προς την Κωνσταντινούπολη. Η λεηλασία της πόλεως (1204), αυτό το «όργιο του καπιταλισμού», ο τεμαχισμός της Αυτοκρατορίας θεμελιώνουν το μεγαλείο της Βενετίας, οι πλούσιοί της γίνονται ακόμα πιο πλούσιοι, η ολιγαρχική της κυβέρνηση ακόμα πιο κλειστή στον εαυτό της. Μετά την εξουδετέρωση της Γένοβας, της αντιπάλου της, στα 1381, γίνεται η αρχόντισσα των εμπορικών συναλλαγών στο Λεβάντε, δηλαδή του διεθνούς εμπορίου της εποχής».

F. Braudel, Η Μεσόγειος, Άνθρωποι και πολιτισμική κληρονομιά, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1991, σσ. 163-164.

▲ Η πρώτη άλωση της Κωνσταντινούπολης. Οι Βενετοί χρησιμοποίησαν τα κατάρτια των πλοίων τους ως γέφυρα για να μπορέσει να μπει ο στρατός στην Πόλη περνώντας πάνω από τα τείχη (E. Hallam, ed., *Chronicles of the Crusades*, 218-19)

◀ Διάλυση και διανομή των
εδαφών του Βυζαντινού
Κράτους
PARTITIO ROMANIAE

ΛΑΤΙΝΙΚΑ – ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

1. Ρόδος (Βεν.)	10. Ουγγαρία
2. Νάξος	11. Βασίλειο Βλαχο – Βουλγάρων
3. Δουκάτο Κρήτης (Βεν.)	12. Λατινική Αυτοκρατορία
4. Εύβοια (Βεν.)	13. Αυτοκρατορία Νίκαιας
5. Δουκάτο της Αθήνας	14. Αυτοκρατορία Τραπεζούντας
6. Πριγκιπάτο Αχαΐας (Βεν.)	15. Μικρή Αρμενία
7. Βασίλειο Θεσσαλονίκης	16. Βασίλειο Σελτζούκων (Σουλτανάτο Ικονίου)
8. Δεσποτάτο της Ηπείρου	17. Κύπρος
9. Βασίλειο της Σερβίας	

<https://www.youtube.com/watch?v=If-TMmRIMNE>

Θρήνος για τη χαμένη Πόλη

«Ω πόλη, βασίλισσα των πόλεων, ποιος είναι εκείνος που μας παίρνει από σένα, όπως τα παιδιά από την αγαπημένη τους μητέρα; Τι θα γίνουμε; Πού θα πάμε; Ποια παρηγοριά θα βρούμε, γυμνοί καθώς είμαστε, όπως ήρθαμε στον κόσμο, και άστεγοι σαν τα πουλιά;».

Νικήτας Χωνιάτης (βυζαντινός χρονογράφος)

Ο Γιάγκος Νούλας Στίχοι Πάνος Θεοδωρίδης

Μουσική: Γιάννης Μαρκάπουλος

Ερμηνεία: Γιώργος Νταλάρας

*Το Γιάγκο Νούλα πιάσανε τρεις Φράγκοι σε καρτέρι
τρεις μέρες τον βασάνιζαν τέσσερις τον χαλούσαν
και το Κυριακοδεύτερο με Τρίτη τον ρωτούσαν*

*Προσκύνα Φράγκου την αντρεία να πάρεις γης και
πλούτη*

*Ξένους εγώ δεν προσκυνώ και Φράγκους δε σεβούμαι
είμαι αντάρτης του Βαγή κι εγγόνι του Σκεντέρη
είμαι φονιάς του τύραννου σπαθί του σκλαβωμένου
τ'αδικημένου η φωνή του προδομένου δίκιο*

*Είμαι τραγούδι κλέφτικο σ'αρματωλού χειμώνα
ήλιος στο καταχείμωνο του εικοστού αιώνα*

▲ Πολύτιμο Δισκοπότηρο
από την Αγία Σοφία
Μεταφέρθηκε κι αυτό στη
Βενετία

Εκδικητής

«Την άπαρτη πόλη μας ξένου πόδι την πάτησε. Εννιακοσίων χρόνων ένδοξη ζωή έσβησε. Φράγκοι, Βενετσιάνοι και Γερμανοί χύνονται απάνω της αχόρταγα. Με το σταυρό συντρίβουν το σταυρό μας, με τη θρησκεία τους πελεκούν τη θρησκεία μας.

Γαλέρες φεύγουν και γαλέρες έρχονται. Παίρνουν τα πλούτη μας, τη δόξα μας, τα ιερά μας. Αλλού τα πάνε στη Δύση, να ημερέψουν και κείνης τους λαούς, να δοξάσουν και κείνης τα χώματα. Η Βενετιά τα δέχεται περίχαρη, στολίζεται και καμαρώνει. Στήνει στις πλατείες της τ' άλογα τ' ανεμοπόδαρα, του ακράτητου λαού συμβολική παράσταση». **Ανδρέας Καρκαβίτσας**, *Λόγια της πλώρης* (1899).

◀ Τα χάλκινα άλογα, που αφαιρέθηκαν από τον Ιππόδρομο της Κωνσταντινούπολης (1204) και τοποθετήθηκαν μπροστά στο ναό του Αγίου Μάρκου της Βενετίας.

Η περίοδος της Λατινοκρατίας και τα ελληνικά κράτη

Τα λατινικά κράτη

Με τη διανομή των βυζαντινών εδαφών αρχίζει η περίοδος της **λατινοκρατίας**

- Οι **Βενετοί** πήραν τα σημαντικότερα κομμάτια: Το μεγαλύτερο μέρος της Κων/πολης και τα σημαντικότερα λιμάνια του Αιγαίου και του Ιονίου
- Ο Βαλδουίνος της Φλάνδρας πήρε την **αυτοκρατορία της Κων/πολης**
- Από την προηγούμενη εξαρτιόταν το **βασίλειο της Θεσσαλονίκης**
- Από το προηγούμενο εξαρτιόταν το **δουκάτο των Αθηνών** και η ηγεμονία της Αχαΐας

Τα ελληνικά κράτη

- Η **αυτοκρατορία της Τραπεζούντας** στις Νοτιοανατολικές ακτές του Εύξεινου Πόντου
- Η **αυτοκρατορία της Νίκαιας** στο Βορειοδυτικό τμήμα της Μ. Ασίας
- Το **κράτος της Ηπείρου** που περιελάμβανε την Ήπειρο και την Αιτωλοακαρνανία
- Μετά τη μάχη της Πελαγονίας (1259) τα κάστρα Μάνη, Γεράκι, Μονεμβασιά, Μυστράς παραχωρήθηκαν από τους Φράγκους στο Βυζάντιο και αποτέλεσαν τον πυρήνα ενός κράτους που εξελίχθηκε στο **δεσποτάτο του Μυστρά**

Λατίνοι και Έλληνες

- Η λατινοκρατία καθώς και η υπεροπτική και περιφρονητική συμπεριφορά των λατίνων συσπείρωσαν τις δυνάμεις του ελληνισμού και συνέβαλαν αποφασιστικά στη διαμόρφωση της ελληνική εθνικής συνείδησης.
- Οι Έλληνες, με ελάχιστες εξαιρέσεις, αντιστάθηκαν αποφασιστικά στους Λατίνους

Νέα Ιδεολογία

- Τα ελληνικά κράτη της εποχής συνένωσαν τις δυνάμεις του ελληνισμού εναντίον των Λατίνων
- Ήδη από το 1071 και κυρίως από το 1204 ο Βυζαντινός άρχισε να συνδέεται με το ιστορικό του παρελθόν
- Αρχαία ελληνική κληρονομιά και χριστιανισμός συμβιβάζονται στη συνείδηση των βυζαντινών και γίνονται συστατικά στοιχεία της Νέας Ιδεολογίας
- Η νέα αυτή ιδεολογία ισοδυναμεί με το ξύπνημα ενός εθνικού συναισθήματος στον ελληνισμό που αποτελεί πλέον μοναδικό στήριγμα του Βυζαντίου

Ανάκτηση της Πόλης

- Αφού εδραίωσαν τη θέση τους τα ελληνικά κράτη επιδόθηκαν σε έναν αγώνα δρόμου για την ανάκτηση της Πόλης και την ανασύσταση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας
- Το έργο αυτό πραγματοποιήθηκε τελικά από τον αυτοκράτορα της Νίκαιας Μιχαήλ Η' Παλαιολόγο
- Το 1261, όταν ο στρατηγός Αλέξιος Στρατηγόπουλος πληροφορήθηκε ότι ο στρατός των λατίνων απουσίαζε από την Κωνσταντινούπολη κινήθηκε ταχύτατα, εισήλθε στην Πόλη και έτσι η Κωνσταντινούπολη ανακτήθηκε χωρίς να χυθεί αίμα.

